

Polskie filharmonie w pigułce

CZ.1

Według definicji Encyklopedii Muzyki PWM filharmonia to „instytucja lub stowarzyszenie organizujące stałe koncerty symfoniczne, a także gmach służący do realizacji tych zadań. Bujny rozwój filharmonii przypada na wiek XIX; powstały wtedy zrzeszenia filharmoniczne w Lublanie (1794), Petersburgu (1802), Wiedniu (1812) czy Londynie (1813). W USA pierwszym stowarzyszeniem tego rodzaju było The Philharmonic Society of Boston”. Większość filharmonii działa w Polsce jako instytucje finansowane i nadzorowane przez władze samorządowe. Jedynie warszawska, jako narodowa instytucja kultury, podlega bezpośrednio ministrowi. Jest to także najstarsza tego typu placówka w Polsce. Pozostałe powołano w większości po II wojnie światowej. Oto wykaz naszych filharmonii w porządku alfabetycznym, z krótkim podsumowaniem ich historii. Celowo pomijam Warszawę, Kraków, Poznań i Łódź. Zasługują bowiem na osobne omówienie.

Filharmonia Podlaska w Białymstoku

Od 1954 roku działała w Białymstoku Państwowa Orkiestra Symfoniczna, która w 1974 uzyskała status Filharmonii Białostockiej i przeniosła się do nowego budynku. Jej dyrektorami byli: Kazimierz Złocki, Leon Hanek, Jan Kulaszewicz, Tadeusz Chachaj, Mirosław Jacek Błaszczyk oraz Marcin Nałęcz Niesiołowski. Ten

ostatni kieruje filharmonią od roku 2005 do dziś.

W sierpniu 2005, w związku z rozwojem oraz planowanym na rok 2011 otwarciem nowego gmachu – sali operowej i koncertowej – Filharmonia Białostocka zmieniła nazwę na: Opera i Filharmonia Podlaska. Koncerty można oglądać na żywo dzięki transmisjom internetowym. To wyjątkowy projekt w skali kraju.

Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego w Bydgoszczy

Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Pomorskiej powstała w roku 1946, a swym rodowodem sięga okresu międzywojennego i istniejącej wówczas Miejskiej Orkiestry Symfonicznej. Szczególnie istotną datą jest 16 listopada 1958. Odbył się wtedy pierwszy koncert w nowo wzniesionej siedzibie.

Gmach, wybudowany dzięki staraniom Andrzeja Szwalbego – pierwszego wieloletniego dyrektora – mieści salę koncertową na 880 miejsc, ze słynną w świecie akustyką, salę kameralną na 200 miejsc i foyer koncertowe na 170. W sali koncertowej, mieszczącej wielką orkiestrę i chór, znajdują się 47-głosowe mechaniczne organy, wybudowane przez firmę Rieger-Kloss z Krnova (Czechy). We foyer głównym i holach bocznych można podziwiać bogate zbiory portretów rzeźbiarskich

Maciej Łukasz Gołębiowski

W popularyzacji muzyki ważną rolę odgrywają filharmonie. Nie wszyscy wiedzą, że mamy ich w Polsce ponad dwadzieścia i że te mniej znane są nierzadko zarządzane lepiej niż te najstynniejsze.

słynnych kompozytorów oraz unikatowe gobeliny. Szczególne miejsce w tej kolekcji zajmuje cykl gobelinów „Kwartet zapustny” Tadeusza Brzozowskiego, jednego z najwybitniejszych polskich kolorystów. Można tam również oglądać malarstwo Zdzisława Beksińskiego, Jerzego Nowosielskiego czy Jana Tarasina.

Od 1958 filharmonia prowadzi działalność edukacyjną wśród dzieci i młodzieży. Każdego roku organizuje około 1000 audycji i koncertów umuzykalniających dla prawie 300 tysięcy młodych słuchaczy. Od 1991 roku funkcję dyrektora naczelnego i artystycznego pełni Eleonora Harendarska.

Filharmonia Częstochowska

Pierwszy oficjalny koncert symfoniczny odbył się 2 marca 1945 w częstochowskim teatrze miejskim. Wkrótce potem orkiestra się usamodzielniała i otrzymała pierwszą siedzibę, która służyła jej przez 20 lat.

W 1954 roku podjęto starania o budowę sali koncertowej. Ich efektem stał się budynek, w którym filharmonicy pracują do dziś. Wzniesiono go w latach 1955-1965 na fundamentach Nowej Synagogi, spalonej 25 grudnia 1939. Filharmonia dysponuje dwiema salami. Koncertowa może pomieścić 895 osób, a kameralna – 170. Po utworzeniu województwa częstochowskiego, w 1976 roku, orkiestra zyskała rangę filharmonii. Od tego momentu

wzrosła liczba koncertów. Zróznicowały się też ich formy, obejmując wszystkie gatunki muzyczne, od dzieł oratoryjno-kantatowych poprzez symfoniczne, popularne i rozrywkowe, aż do koncertów kameralnych i recitali.

Dyrektorem naczelnym Filharmonii Częstochowskiej od 2006 roku jest Beata Młynarczyk, zaś funkcję szefa artystycznego od 2005 pełni Jerzy Salwarowski.

Filharmonia Bałtycka im. Fryderyka Chopina w Gdańsku

Została założona w 1945 jako Miejska Orkiestra Symfoniczna. Koncert inauguracyjny odbył się 29 września w Sopocie. W 1949 roku, po upaństwowieniu, przyjęła nazwę Państwowej Filharmonii Bałtyckiej. W 1953 została połączona ze Studium Operowym i przekształciła się w Państwową Operę i Filharmonię Bałtycką (POiFB). Filharmonia Bałtycka wyodrębniła się z POiFB w roku 1993 i od tej pory jest instytucją niezależną.

Dyrektorami artystycznymi, którzy przez lata decydowali o kształcie artystycznym orkiestry, byli m.in.: Zbigniew Turski, Jerzy Salwarowski, Wojciech Rajski czy Kai Bumann (od 2008 roku). Polska Filharmonia Bałtycka dysponuje salami: koncertową (1100 miejsc), kameralną (180 miejsc) oraz jazzową (200 miejsc) i dębową (100 miejsc). W nich oraz w przylegającym foyer organizuje się koncerty, spotkania specjalne oraz wydarzenia zewnętrzne.

Filharmonia Dolnośląska w Jeleniej Górze

Orkiestra Symfoniczna w Jeleniej Górze powstała w 1964 roku z inicjatywy Stefana Strahla i nauczycieli państwowej szkoły muzycznej. 20 kwietnia 1964 odbył się

koncert inauguracyjny. W marcu 1974 muzyką Chopina i Moniuszki jeleniogórska Społeczna Orkiestra Symfoniczna rozpoczęła działalność pierwszej w historii miasta sali koncertowej, której nadano imię Ludomira Różyckiego. Uroczystość ta, przebiegająca w obecności córki kompozytora – Krystyny Różyckiej-Morawiec – zbiegła się z 10-leciem istnienia orkiestry.

Rok 1989 przyniósł Państwowej Orkiestrze Symfonicznej nowy status. Od tego momentu działa jako Państwowa Filharmonia im. Ludomira Różyckiego w Jeleniej Górze. Rok później dyrektorem naczelnym została Zuzanna Dziedzic, piastująca to stanowisko do dziś. Od 10 stycznia 2002 orkiestra występuje w nowej sali.

Filharmonia Śląska w Katowicach

Koncert inauguracyjny działalności Filharmonii Śląskiej odbył się 26 maja 1945 roku. Od początku do Katowic przybywali najwybitniejsi polscy artyści: Zbigniew Drzewiecki, Stanisław Szpinalski, Henryka Sztompka, Grażyna Bacewicz, Eugenia Umińska, Irena Dubiska czy Wanda Wiłkomirska. W kronikach tamtych czasów zapisały się takie wydarzenia, jak kompozytorski koncert Ludomira Różyckiego czy recital Ady Sari. Przez 37 lat (od roku 1953) obowiązki szefa orkiestry pełnił Karol Stryja. Z jego inicjatywy orkiestra rozrosła się do stu osób.

Od roku 2001 dyrektorem naczelną Filharmonii Śląskiej pozostaje Grażyna Szymborska. Sala koncertowa FŚ, znajdująca się w budynku wzniesionym w 1873 roku, jest w Katowicach najstarszą przeznaczoną do muzykowania. Swoją jedyną w tym mieście recital dał tu w roku 1901 Ignacy Jan Paderewski.

21 stycznia 2010 podpisano umowę na realizację przebudowy gmachu. Powierzchnia użytkowa po modernizacji i rozbudowie zwiększy się prawie o połowę. To umożliwi pracę wszystkich zespołów i administracji w jednej siedzibie. Melomani zyskają organy zaprojektowa-

ne przez prof. Juliana Gembalskiego i klimatyzację sali koncertowej oraz wszystkich wnętrz, nową salę kameralną na 110 miejsc z wyposażeniem estrady i fortepianem, salkę seminaryjną na 40 miejsc, kawiarnię z ogrodem na dachu i inne udogodnienia.

Dotychczasowa siedziba Filharmonii Świętokrzyskiej w Kielcach

Filharmonia Świętokrzyska im. Oskara Kolberga w Kielcach

Historia zespołu sięga roku 1920, kiedy to - na bazie Orkiestry Dętej IV Pułku Piechoty Legionów - rozpoczęła działalność orkiestra symfoniczna. Po wojnie aż 22 jej członków weszło w skład Wojewódzkiej Orkiestry Symfonicznej, która działa od 28 lipca 1945. Jej dyrektorem został Marian Stroński.

Status filharmonii i nazwę Państwowa Filharmonia im. Oskara Kolberga nadano orkiestrze w 1968 roku dzięki Karolowi Anbildowi, który prowadził ją w latach 1957-1990. Z jego inicjatywy w 1964 roku powstał festiwal Świętokrzyskie Dni Muzyki. Powołano także chór. W 1998 Państwowa Filharmonia została przemianowana na Filharmonię Świętokrzyską. Od października 2001 kieruje nią Jacek Rogala.

3 listopada 2009 odbyło się uroczyste wbicie kilofa na terenie budowy jej nowej siedziby. Zajmie ona część Międzynarodowego Centrum Kultur.

Wizualizacja nowej siedziby Filharmonii Koszalińskiej

Filharmonia Koszalińska im. Stanisława Moniuszki

Orkiestra symfoniczna w Koszalinie powstała w 1956 roku, początkowo jako Stowarzyszenie Koszalińska Orkiestra Symfoniczna. Obecnie liczy 62 etatowych muzyków. Dyrektorem naczelnym jest Robert Wasilewski, a artystycznym – Ruben Silva.

Z zespołem występowała większość czołowych polskich dyrygentów - Jerzy Maksymiuk, Marek Pijarowski, Tadeusz Strugała - oraz solistów: Halina Czerny-Stefańska, Kaja Danczowska, Andrzej Hiolski, Witold Małcużyński, Janusz Olejniczak, Stefania Woytowicz czy Wiesław Ochman.

Repertuar obejmuje dzieła od baroku po współczesność; zarówno utwory instrumentalne, jak i wokalo-instrumentalne. FK przez cały sezon artystyczny przygotowuje cykl koncertów kameralnych pt. „Muzyczna scena Radia Koszalin”. Można ich słuchać na żywo oraz za pośrednictwem radia.

Orkiestra nagrała trzynaście płyt. Niedawno rozstrzygnięto przetarg na koncepcję projektową nowej sali koncertowej. Wygrała pracownia Jacka Bułata z Poznania. Budynek powstanie w miejscu obecnego parkingu FK. Ma pomieścić 500 słuchaczy.

Filharmonia Kaliska

Pierwszy koncert Kaliskiej Orkiestry Symfonicznej odbył się 19 października 1974. W roku 1980 orkiestrze nadano status instytucji państwowej i nazwę Państwowa Orkiestra Symfoniczna w Kaliszu, a w 1993 – przekształcono w Filharmonię Kaliską. Obok orkiestry symfonicznej działają tam zespoły kameralne: kwartet smyczkowy (od 1996), trio stroikowe i kwintet dęty.

Od 2006 roku filharmonią kieruje Adam Klocek. W sezonie 2006/07 powołano do życia Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Bursztynowy Szlak”. Wystąpili na nim lub wystąpią w najbliższym czasie Collegium Vocale Gent, King Singers, Shlomo Minz, Randy Brecker, Sophia Gubaidulina, Christian Bezhuidenhout i Gilles Vonsattel. W roku 2008 kaliska orkiestra z udziałem solisty Macieja Grzybowskiego dokonała pierwszego w Polsce i piątego na świecie wykonania

„Koncertu fortepianowego” Andrzeja Czajkowskiego.

Filharmonia Lubelska im. Henryka Wieniawskiego

W grudniu 1944 zorganizowano Lubelską Orkiestrę Kameralną, przekształconą w 1946 roku w Miejską Filharmonię w Lublinie. Jej pierwszym dyrektorem został Jan Widmański, a stałym dyrygentem i kierownikiem artystycznym – Zygmunt Szczepański. 21 listopada 1949 instytucja zyskała miano Filharmonii Państwowej w Lublinie.

W latach 1969-1990 funkcję dyrektora naczelnego i artystycznego filharmonii sprawował Adam Natanek. Dzięki niemu repertuar poszerzył się o nowe formy: oratoria, msze, kantaty oraz opery w wersji estradowej (bez scenografii, przypomina oratorium). On też wpłynął na zmianę projektu gmachu, którego budowę rozpoczęto w 1971 roku (obecnie Teatr w Budowie). Początkowo w planach nie przewidywano miejsca dla filharmonii. Natanek wybrał również wykonawcę słynnych organów (firma Schücke), ustawionych w sali koncertowej.

Orkiestra Filharmonii Lubelskiej liczy 83 muzyków. Wykonuje zróżnicowany repertuar, począwszy od muzyki baroku przez klasycyzm, romantyzm, aż po muzykę współczesną. Jej obecnym dyrektorem jest Jan Sęk.

Filharmonia Warmińsko-Mazurska im. Feliksa Nowowiejskiego w Olsztynie

Z inicjatywą powołania orkiestry wystąpił Mirosław Dąbrowski w styczniu 1946 roku w czasie zebrania Związku Zawodowego Muzyków RP. W latach 50. orkie-

stra rozpoczęła stałą działalność koncertową. W 1962 roku zespół przyjął imię Feliksa Nowowiejskiego, urodzonego w pobliskim Barczewie. Jednocześnie instytucja uzyskała status Państwowej Orkiestry Symfonicznej w Olsztynie, a na początku 1973 roku została przekształcona w filharmonię.

Zespół prowadzi działalność edukacyjną dla dzieci, młodzieży i studentów: audycje przedszkolne, koncerty kameralne i symfoniczne. Funkcję dyrektora naczelnego pełni Janusz Bogdan Lewandowski, a od 1 stycznia 2008 roku dyrektorem artystycznym jest Janusz Przybylski.

W mieście powstaje także nowy budynek dla filharmoników. Znajdą się w nim sala koncertowa, konferencyjna oraz kameralna.

Filharmonia Opolska im. Józefa Elsnera

W marcu 1952 roku powstała Wojewódzka Orkiestra Symfoniczna. Zespół nie miał własnej siedziby i przez kilka lat próby odbywały się w ośrodku kultury. W 1957 roku oddano do użytku dobudowane do gmachu teatru skrzydło z salą prób orkiestry i pokojami dla administracji. We wrześniu 1972 zespół stał się Państwową Filharmonią im. Józefa Elsnera. Od 1999 roku dyrektorem jest Bogusław Dawidow. Wprowadził on m.in. cykl koncertów „Filharmonia w regionie”, upowszechniający kulturę muzyczną poprzez wyjazdy zespołów kameralnych do najbardziej odległych zakątków regionu opolskiego.

1 marca 2010 rozpoczęto ostatni etap rozbudowy siedziby. Zakończenie zaplanowano na maj 2012. W ramach inwestycji dobudowany zostanie m.in. dwupiętrowy hall z kawiarnią. Nad powiększoną częścią hallu zaprojektowano okrągły taras, połączony przeszklonym łącznikiem z istniejącą galerią. Wsparty na czterech kolumnach będzie pełnił rolę galerii wystawienniczej, sceny dla letnich koncertów kameralnych i foyer sali koncertowej.

Filharmonia im. Artura Malawskiego w Rzeszowie

29 kwietnia 1955 roku odbył się pierwszy koncert 33-osobowej Wojewódzkiej

Orkiestry Symfonicznej w Rzeszowie. Od początku jej kierownikiem artystycznym i dyrygentem był Janusz Ambros. Upaństwowienie zespołu nastąpiło w 1958 roku; rok później powołano do życia chór mieszany. Niedługo potem rozpoczęto, kontynuowany do dziś, cykl audycji dla szkół i przedszkoli (obecnie około 100 audycji w miesiącu), stale powiększono orkiestrę i dokupowano instrumenty. W roku 1967 orkiestra zyskała miano filharmonii państwowej. Siedem lat później oddano do użytku jej własną siedzibę z dobrej klasy salą koncertową na 800 miejsc. Zróżnicowany program, obejmujący też wiele prawykonania, występy najlepszych polskich artystów oraz audycje i koncerty dla młodzieży miały wpływ na umuzykalnienie rzeszowskiej społeczności.

Obecnie szefem artystycznym filharmonii jest Vladimir Kiradjiev. Od roku 2009 trwa remont gmachu filharmonii. Koncerty odbywają się tymczasowo w sali Instytutu Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie

Orkiestra symfoniczna szczecińskiej filharmonii działa od 1948 roku. Znaczący wpływ na jej ukształtowanie i pozycję

w Polsce mieli dyrygenci: Józef Wiłkomirski – dyrektor naczelny i artystyczny w latach 1955-1971 oraz Stefan Marczyk (1971-1990). Za czasów tego pierwszego zwiększyła się liczba muzyków i wzbogacono repertuar. Odbił się też pierwszy gościnny występ zagraniczny – w Niemczech. Pod kierownictwem Marczyka orkiestra już regularnie koncertowała za granicą, m.in. w Bułgarii, Danii i we Włoszech. Jednym z większych sukcesów okazał się występ na Międzynarodowym Festiwalu Muzyki w Asyżu. Obecny dyrektorem naczelnym jest Andrzej Oryl. Status filharmonii zespół zyskał w 1953 roku. Dotychczas koncerty odbywały się w budynku Urzędu Miasta. Obecnie trwa budowa nowej siedziby dla orkiestry. Konkurs wygrało barcelońskie biuro architektoniczne Estudio Barozzi Veiga. Inwestycja szacowana na 90 mln zł ma się zakończyć w 2011 roku.

Filharmonia Sudecka w Wałbrzychu

Filharmonia Sudecka powstała w roku 1978 z inicjatywy lokalnych władz i środowiska muzycznego. O utworzenie nowej instytucji poproszono Józefa Wiłkomirskiego. W krótkim czasie zdołał on pozyskać muzyków i 1 września 1978 orkiestra w składzie 69 osób rozpoczęła próby. Nieco ponad miesiąc później dała pierwszy koncert w czechosłowackim Hradec Kralove. Oficjalna inauguracja odbyła się w Wałbrzychu 25 listopada tegoż roku.

Obecnie Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Sudeckiej liczy około 80 muzyków. Brała udział w wielu festiwalach i konkursach krajowych oraz zagranicznych, akompaniując nie tylko znanym, ale także początkującym artystom.

Szczególny nacisk kładzie się na działalność edukacyjną dzieci i młodzieży. Audycje szkolne i przedszkolne odbywają się nawet w małych miasteczkach i wsiach. W Wałbrzychu organizuje się też regularne koncerty symfoniczne i kameralne dla uczniów szkół podstawowych oraz „Baśnie symfoniczne” dla przedszkolaków. Od 2005 roku dyrektorem naczelnym i artystycznym Filharmonii Sudeckiej jest Dariusz Mikulski.

Filharmonia Zabrzeńska

Orkiestra Symfoniczna Filharmonii w Zabrzu powstała wiosną 1950 jako Filharmonia Górnicza Związku Zawodowego Górników. Początkowo celem działalności zespołu była popularyzacja muzyki wśród robotników ze śląskich zakładów. Drugim nurtem aktywności, pielęgnowanym do dziś, jest organizacja koncertów dla dzieci i młodzieży.

W połowie lat 80. zniknął tytuł „Filharmonia Górnicza”, a zespół otrzymał status filharmonii państwowej, co było wyrazem uznania jej osiągnięć. Orkiestra Symfoniczna Filharmonii w Zabrzu liczy dziś 60 muzyków, zaś jej dyrektorem naczelnym i artystycznym od 1990 roku jest Sławomir Chrzanowski.

Filharmonia Zielonogórska im. Tadeusza Bairda

W centrum Zielonej Góry, w budynku wzniesionym w 1900 roku, znajduje się siedziba Filharmonii Zielonogórskiej. Jej początki sięgają 1956 roku. Odbił się wtedy inauguracyjny koncert Zielonogórskiej Orkiestry Symfonicznej pod dyktando Mieczysława Tomaszewicza.

W roku 1961 orkiestra została upaństwowiona i otrzymała własną siedzibę. W lutym 1974 zyskała status filharmonii. W latach 1980-1986 kierował nią Szymon Kawalla, często koncertując z muzykami w różnych miastach Polski i za granicą. We wrześniu 1982 roku filharmonii nadano imię wybitnego współczesnego kompozytora – Tadeusza Bairda. Od 1986 roku funkcję dyrektora naczelnego i artystycznego pełni Czesław Grabowski. ■